

Cyprusi útam.

Irta *Bordan István.*

II.

Május 19-ére már annyira haladtam a görög és török nyelvben, hogy főhadiszállásomtól távolabbra eső vidékre való kiterjeszkedésre is gondolhattam.

Tervszerűen óhajtván eljárni, első sorban a keleti irányt szemeltem ki. Ezért, miután távollétem idejére, a netalán bekövetkezhető eső és a hangyák ellen az eddig gyűjtött anyagomat biztonságba helyeztem, május 19-én kocsival a Famagusta melletti Varosiaba utaztam, hová este érkeztem meg. Az úton néhány *Scarabaeus*-on kívül mitsem gyűjthettem.

Alig hogy az úti port magamról kissé levertem és egy kevés frissítőt vettem, átrándultam a közeli Famagustába, hol a vár árkaiban bogarak után kutattam, nagyon gyenge eredménnyel. Másnap ismételtem itt a gyűjtést s ezzel a vár környékére és a tengerpartra is kiterjeszkedtem, sajnos a tegnapinál nem jobb eredménynyel, pedig 4 drb. csokoládé színű famulusom is segített.

Este a vacsoránál hallottam, hogy Agios Sergios és Agios Theodoros környéke fás és hogy ott zöld rétek is vannak, ezért még az nap este felkerestem egy kísérot, kivel május 21-én reggel 4 órakor gyalog indultam el a 35 klm.-re eső, a „Karpas“ félszigeten fekvő vidékre.

Négy-öt kilométernyi útat az újabban épült „országút“ mentén, a tengerpartot ellepő sás és sósnövények között ballagtunk tikkasztó hőségben; gyűjteni alig volt mit. Lepképből: néhány kopott *P. Machaon*, egy-két *Pierida*, *Colias Hyale* *C. Edusa* és ennek var. *Helice*, néhány jobb állapotban volt *Lycæna*, *Pararge Aegeria*, *Deilephila Livornica* és *Deiopeia pulchella*, valamint néhány molypille, bogarakból az úton bugdacsoló *Scarabaeus*on kívül alig egy-két más féle fajbelit sikerült gyűjteni. Pókokból már több került a gyűjtő üvegbe. A pók különben az egész szigeten elég gyakori. Sáska e helyen kevés volt észlelhető, annál több volt az apró csiga (*Helix*), mely mindenütt a tenger közelében a zöld és száraz növényeket a szó szoros értelmében annyira ellepte, hogy belőlük mi sem volt látható.

A ókori Salamis és más e környéken volt városok építéséhez használt mészkő-bányákban néhány bogarat, *Tarantula* pókot és *Scorpio*t találtam. Salamishoz közel, szintén a sásos partvidéken a már említett *Ascalaphust* sikerült hálómába keríteni. Egy kis édesvízi pocsolyában néhány jól kifejlődött görög teknőcz gimnasztikált egymás hátán.

Ha itt e sziklás úttalan úton jár az ember, szinte a holdban képzelhetné magát, annyira csendes ez a vidék: egyetlen madarat sem láttam, csak egy-egy ijedtében elsurranó kigyó vagy fürgé gyík, no meg a rekkenő hőség figyelmeztetett, hogy a földön járunk, sőt hajdan áldott, gazdag földön.

A monda szerinti Szt. Katalin sírjában oltottuk kissé szomjúságunkat, az itt talált élvezhető ivóvízzel, melyből bőrtömlőinket is megtöltöttük.

Az ezután útunkba esett Pídiás meredekben nem fogtam említésre méltót, a kiszáradt folyammedret benötte sás között nagyon kevés rovarra akadtam; itt a hőség nagyobb volt mint kint a tarlókon, pedig ott is 44—46° R mutatott hőmérőm, a napon.

Kiérve a 2 klm. széles forró katlanból, a tarlókon és parlagon heverő földeken, helyenként kilométernyi területeket ellepő tüskék között igyekeztünk előre jutni, miközben nem egy magyaros áldás siklott ki számon.

Már előbb is, de messzebb tőlünk, több ízben láttam lángkévét felcsapkodni, melyeknek okát nem tudtam magamnak itt megmagyarázni. Agios Barnaba után egészen közel, útamba esett egy ilyen, s így alkalmam nyílt egy népszokással megismerkedni, mely engemet miut rovarászt érdekelni kezdett. Ugyanis a keleti időszámítás szerinti Szent János napját minden jóra való görög asszony arra használja fel, hogy csipkedő albrőlői között alapos razzitát tartson. Szt. János napján a napra kerül a vaczak, mely rongyok, bőrök, szőnyegek meg párnákból áll. Majd kimennek a szántóföldekre, ott asszonyok és gyermekek összehordanak mindenféle száraz bozótot, és miután ezt a tüskemáglyát meggyújtották, és a lángok körülnyaldossák, átugorják ezeket, miközben pokoli lármát csapva, folyton azt kiáltják, hogy :

Psziloi, psziloi figete,
Ke korgoi pszifigete,
Ke ó agios Joannisz erchete.

Szent János tehát egyszersmind bolha és poloska ijesztő is egy személyben. E népszokás különben nálunk is, különösen Erdélyben, az oláhok lakta vidéken szintén található, csak hogy oláh honleányaink okosabbak. más verset mondanak el: a bolhákat a „párintye” szakálába meneszítik.

No, de folytassuk útunkat.

A sok tüske és tövis daczára is örültem, hogy Pidias medre végre a hátam megett volt, mert itt néha-néha megis csak került egy-egy állat.

Naplementekor érkeztünk Agios Sergiosba, hol a „pápász”-nál, a falú erényekben gazdag lelkipásztoránál sikerült szállást kapnom. Persze előre tudtam, hogy — bár váltig bizonyította a pap felesége. mikor fekhelyemet megmutatta, „epszilomen” t. i. hogy össze fogdosta a bolhákat — a fáradtságos út után keserves éjszakának nézek elé, a cyprusi Zacherlin-napján.

Nem csalódtam feltevésemben! Azt hiszem a sziget valamennyi bolhája, poloskája, szunyogja stb. nálam keresett menedéket e nevezetes napon; valóságos entomologus eldorádóban töltöttem az éjjelt, de alig vártam ám a végét. Sok keserves éjszakát éltem Cypruson, de az agios-sergiosi hívók pupja portáján töltött örökké emlékezetemben fog maradni.

Alig pirkadt, ott hagytam „kreváti”-mat és igyekeztem kifelé a szabadba. körül nézni a faluban, hogy merre is vannak azok az erdők és rétek? Sajnos a legbehatóbb keresés mellett sem sikerült ilyeneket felfedezni, hacsak azt a néhány nyomorúságos olajfát erdőnek nem kellett nézni. Réteknak azonban nyomát sem láttam. Ezért miután végre sikerült az „endómá”-k zaklatása iránt kevésbbé érzékeny kíséromet Morpheus karjaiból kizavarni, az obligát „mavró” (fekete kávé) bekebelezése után búcsút véve páterem és hozzátartozóitól, folytattam útam a „Trachotis”-szon át Agios Theodoros felé, a Karpas-félszigeten evő másodrangú egyházi nevezetességű búcsúhely látogatására.

A Trachotis mivoltát már a neve is elárulja: kietlen száraz földterület ez, melyen még a tüske és tövis sem terem meg: kopár itt minden.

Iránynak a Pendedaktilos-hegységet választottam. Az úton odáig falút vagy telepet nem érintettünk, a „Panagia Paradighiotossa” kolostor volt az egyedüli emberlakta hely, mely még reggel korán útunkba esett.

10 óra után értük el a Pendedaktilos-hegység homokkő-

nyúlványait, melyek azonban teljesen kopárak voltak, s ezért a hegy lábánál keletfelé tartottam.

11 órára Trikoina faluba érkeztünk, hol óriási szomjuunkat valahogyan esillapítani tudtuk. Itt már harmadkori mészkövön ballagtunk, egy kis vegetáció is volt erre észlelhető, majd feljebb, a hegyoldalt egészen ellepte a *Cistus*-rózsa, mely épen javában virágzott: valóságos rózsabereknek látszott lenni e táj. Sajnos, hogy néhány apró bogáron kívül csak még néhány fémdarázs és az obligát *G. Cleopatra*, — sajátságos csakis hímek repültek — került a hálomba.

Bagasi felett egy fiatal carubi- és olajfa-„erdőbe“ kerültünk. Itt aztán volt rovarélet, ezt hallani is lehetett. Pokoli lármával fogadott a százezer *Cicada*, azt hiszem örömben rendezték fogadtatásomra azt az infernális koncertet.

Ez a hely bizonyult az eddigiek között a leghálásabbnak: bogár-, légy-, darázs-, méh-, poloska-, pók- és sáska-féléken kívül néhány *Satyrus*, *Pararge Roxelana* és molypille, no meg *Cicada* esett zsákmányul. 5 órát töltöttem e helyen. Ha elemózsia dolgában csak magamról kellett volna gondoskodnom, egy-két napot is szívesen töltöttem volna itt. Kísérőm, telhetetlen gyomrával és lustaságával inkább terhenre és akadályomra volt, sem mint segítségemre vagy hasznomra.

Majd ismét meddő, homokkő-konglomerátus területre jutottunk s este fél 8 órakor Agios Theodoros határát értük el.

Óvatosságból ez éjjelt szabadban kívántam tölteni, ezért egy arra volt kecskepásztorhoz „szálltam“, kinek vendége voltam a vacsoránál is, kísérőm azonban nem volt reábirható, hogy velem tartson; neki fedél kellett. Igen szép, szélcsendes idő lévén, „kőderezni“ próbáltam, ámde rengeteg hangyán kívül nem mutatkozott semmi más állat.

Másnap, visszahagyva álomszuszék kísérőmet, napkelte előtt visszafordultam, igyekezvén a mészkövön maradni. Kastrá, Kamaras és Bagasi falukon át a tengerpart felé tartottam, mert a nagy hőségben féltem, hogy napszúrást kapok. A tengerben való fürdés közben, mint azt eddig is tettem, amit lehetett gyűjtöttem, este 6 óra után betértem Agios Barnaba nevű templom papjához, kiben egy itt igen ritka művelt emberre ismertem. Látszott is a háza táján, hogy értelmes ember a gazdája. 7 óra után érkezett meg Samaho Pansán, öszvéren. Az éjjelt a tiszta paplakban töltöttem.

A következı napon hajnal hasadtával Kalopsida és Kuklia falun keresztül iparkodtam Varosiaba vissza.

Délelıtt 9 órakor érkeztem Varosiaba, s miután teljesen felesleges volt, kiséromet kifizettem, a gyűjtött anyagot postára adtam fel és egy kevés harapni valót beszereztem, elhagytam e várost és Capo Greco felé irányítottam keséimet, hogy a sziget egész keleti oldalát végig bejártam légyen. A forró, sima mészsziklás terület, hol a vegetációnak úgyszólván híre sincs, teljesen meddőnek bizonyult: néhány légy és pókon kívül más állatot alig találtam; gyík és kigyó azonban — elég sajátságos — sok volt.

Csak Agia Napa-ig mentem, innen nyugot felé vettem az irányt, s Sotira után egy az útamba esett félig rom templomban, de azért mégis szabad ég alatt éjjeleztem, alvásról azonban itt szó sem lehetett, mert a sok hangya ezt nem engedte meg.

Másnap, május 25-én Ormidia felé tartottam. Amíg csak e község határába nem értem, frissen vetett babföldeket tapostam, majd a csenevész cziprusfa-bokrok közé érve, itt sem igen volt mit fogni. A nap nagy részét az ornídiái szőlőkben és kertekben töltöttem, utóbbi helyeken a narancs- és gránátfák között nem volt mit gyűjteni, a szőlőkben azonban néhány már eléggé kifejlődött *D. Alecto* hernyót találtam, melyeket össze is szedtem. Gyűjthettem volna igen sokat, azonban a legtöbbje még csak a második és harmadik vedlés között volt és tenyésztésről a főhadiszállásomon, a sok hangya miatt, szó sem lehetett. A Capo Pila felé egy kis száraz patakmedert követve az itt elég buján zöldülő oleánder bokrokat végig kutattam azon reményben, hogy *D. Nerii* hernyót sikerül találnom, de még „nyomukra“ sem akadtam; néhány kopott *G. Cleopatra* volt az egész zsákmány, melynek itt birtokába jutottam. Nagyon későn este, elcsigázva s elfáradva érkeztem szállásomra Larnakába, hol legnagyobb meglepetésemre az elég biztonságban hitt előbb gyűjtött anyagomnak már csak egy igen csekély részét találtam még meg. Háziasszonyom állítása szerint az éjjelenként a lakásomba került macskák az üvegeket az állványokról leverték, az így a kövezeten elszóródott férgeket kiséperte. Azt hiszem, nem szükséges ecsetelnem, mennyire megörvendtem ennek: egy félhavi fáradtságos gyűjtésem kárba veszett. (Néhány nappal előbb, mielőtt Cyprusnak hátat fordítottam megtudtam, hogy nem négy, hanem kétlábú macskák kerítették el tulajdonomat, persze akkor már késő volt).

Mérgemben másnap, május 26-án reggel 5 órakor kísérő nélkül a sziget közepe felé indultam, anélkül, hogy étel-félével felszereltem volna magamat. Célul a Stavró-vuni kolostort tűzvélen ki magamnak.

A kovamáladékba vajt Nikosia, a sziget fővárosa felé vezető utat követve igyekeztem célomat elérni, de mert kevés kilátásom volt a poros úton bármit is foghatni, letértem és a larnakai vízvezeték mellett folytattam az utat, itt legalább néha-néha egy-egy állat akadt.

Klavdia török falu után kezdetét vette a hegymászás; hol keeske-úton, hol pedig a hegyi patakok kiszáradt medrében haladtam előre; ugyan azt az utat követve, melyen 1880-ban Sintenis Pál német botanikus járt. Az Evgali-völgyig küzdenem kellett a vízhiány, hőség és főképpen a nagy fájdalmat okozó tüskék ellen. Innen már csak zsálya, cistus, entiana, mirthus, stb. bokrok között baktattam.

A kiszáradt hegyipatakok medrét, mint máshol is oleánder bokrok szegélyezték, ezért főképpen a medrekben maradtam, remélvén, hogy sikerülni fog nagyobb mennyiségű *D. Neriit.* i illetve ennek hernyóját gyűjthetni. Sajnos, ide már későn érkeztem; nyomot sokat találtam, helyenként az oleánder bokrokon csak a Virág maradt meg, hernyó azonban csak néhány esenevész példány került. A mézskő repedések közül, hová a hernyók gubózás végett behúzódtak, nem sikerült a sok báb közül egyet is ép állapotban kipiszkálni, mert a 40–50 cm. mélységig alkalmas eszköz hiányában nem tudtam behatolni, feszítő vasrúdam nem volt, mivel a szaklapokat felemelhettem volna. Itt is a *G Cleopatra* meglehetősen gyakori volt, de szintén csak kopott hímek repültek, nőtényt egyetlen egy példányt láttam.

Később kopár, sziklás helyeken bukdácsoltam — néha lefelé is — majd ismét apró bokros területre érkeztem, hol a zsálya stb. bokrokba kapaszkodva tudtam csak előre jutni, Este 5 órakor érkeztem a hegy tetejére, hol a kolostor előtti kis szabad téren pihentem meg és kárpótoltam magamat a napi fáradságokért a kellemes, illatos levegővel és gyönyörű kilátással, mely innen nyílt. Majd kipihenvén, a kolostorba mentem, hol az alacsony, poczakos „Proton“ igen szívélyesen fogadott s azt ami felfrísítésemre rendelkezésére állott szívesen adta, csak kár, hogy a tisztaság fogalma a „kalugereknél“ is még nagyon alacsony fokon áll.

Itt is mint a legtöbb helyen, mert a cyprusiak sütni valója meg nem értette azt, hogy „endomákat“ mire is lehet használni „játros“-nak, orvosnak néztek, mire persze gyakran magam is szolgáltatam okot, hol sebészeti ismereteimet igénybe véve, hogy segélyt nyujtsak, hol pedig érdekemet szem előtt tartva reá fogtam, hogy a rovarok gyógyszerekhez kellenek. Így az én házigazdám is, bár a maga nemében világot látott ember volt és főpaporvosnak nézvén elsősorban a „Svalangi“ ellen kért gyógyszert, mit persze nem adhattam, hiszen az állatot sem láttam még eddig s azt sem tudtam miféle állat legyen az.

Növelte „orvosi“ nimbusomet, hogy készletemből sebészeti köt-és gyógyszereket adtam és magyaráztam azok mikénti használatát, miért aztán a házigazdám azzal kárpótolt, hogy a vacsorához igen régi Commandariabort szolgáltatott ki, de csak nekem. — A papoknak nem szabad bort inni. (Talán csak nyilvánosan, mert titokban azért csak meg-megkostotolják.)

Az első igazán jól töltött éjszaka után, másnap május 27-én a Stavró-Vunó környékét látogattam meg, s amit a zsálya, cistus stb. között foghattam, összegyűjtöttem. Egy helyen, egy a hegyek közti lapálynak termőképessé tételével foglalkozott fiatal pappal találkoztam, ki két ökör vont a „spingia“-val, a cyprusi ekével az e helyen meglehetősen sűrűn hevert köveket túrta ki. — Mintegy 2 órahosszán át jártam az eke után azon reményben, hogy majd akadok bogarakra, ámde hangyánál egyebet nem túrt fel az eke. A pap állítása szerint szeptember hóban igen sok e tájon a lepke; tény, hogy a kolostorhoz tartozó Agia Varvara gazdasági kolostor kápolnája ablakában igen sok száraz *Macroglossa stellatarum* hevert. Este 6 órakor érkeztem szállásomra, melyet a főpap ez alkalommal részletesen megmutatott. A nagyjában még az V. századból származó épület, várszerű építési modorával mindenkinek a figyelmére méltó.

Változások a magyar lepke-fauna terén.

Irta A. Aigner Lajos.

II.

A Staudinger-Rebel-féle lepke-katalogus a *Zygaenidákat* a *Geometridák* s illetőleg közvetlenül az *Aretiudák* után külön csoportban sorolja fel. Ettől eltérően Seitz művének II. kötetét